

172 könyvtár alkalmazza az i-mode-ot az OPAC-jához való hozzáférésben. 84 könyvtár fogad el referenzkérdéseket elektronikus postán, és az interneten keresztül lehet hozzáférni a könyvtárhoz beérkezett tájékoztatást kérő kérdésekhez, valamint a rájuk adott válaszokhoz.

A közkönyvtárak számos problémával szembesülnek, melyek közül a két legfontosabb a költségvetések csökkenése és a szakmaiság követelményeinek a kielégítése.

Az állománygyarapítási összeg – amely 2005-ben 30,7 milliárd jen volt – 2000-hez viszonyítva 4 milliárddal csökkent. A közkönyvtárak is kiszervezésre kényszerültek, ami a minőség rovására ment.

Sok komplex épület készült el az utóbbi években, amelyek számos kulturális intézményt és szolgáltatást vontak egy fedél alá. Vezetésüket a Shitei Kanrisha rendszerben szervezték meg, hogy ezzel is csökkentsék a személyi kiadásokat. Ebben a közegben veszélybe került a közkönyvtáros szakmaisága, s egyáltalán, a szakképzett személyzet alkalmazása. Szükség van másfelől a könyvtárosi szakismeretek megújítására is, tekintettel az információs környezet megváltozására. A *Japán Könyvtár- és Információtudományi Társaság* ezért kezdeményezett és tett javaslatot új tantervekre és minősítő vizsgákra.

A nehéz körülmények között a közkönyvtárak minden tőlük telhetőt megtesznek. A bonyolult szerzői jogi feltételek ellenére például sikerült elérni, hogy előzetes megállapodások alapján térítésmentesen készíthessenek másolatokat hangoskönyvekről a vakok számára. Új technológiákon alapuló szolgáltatások fejlesztésén és alkalmazásán dolgoznak. Figyelmet érdemel, hogy 2000 óta néhány könyvtár üzleti információkat is nyújt (ma 50-re tehető a számuk). Egyes könyvtárakban az érintett egészségügyi szervekkel együttműködve egészségügyi

információs szolgáltatást indítottak. Negyven, főként újonnan épített könyvtárban vezették be az IC-címkét az egyes dokumentumok azonosítására, a kölcsönzés automatizálására, a könyvvédelemre, a leltározásra stb. Ez a technológia azt is lehetővé teszi, hogy a használó maga kölcsönözze ki a kívánt anyagot.

Összegzés: Elkerülhetetlen, hogy a könyvtárak teljesítményét újra és újra felmérjék. Ezt megtették az egyetemi hatóságok és külső szervezetek is az egyetemi könyvtáraknál, amelyek jó alkalmat láttak stratégiai fontosságuk, a kutatásban és oktatásban való nélkülözhetetlenségük bizonyítására; közkönyvtáraknál hozzájárulásuk fontosságát a közösség boldogulásához.

Mindkét könyvtártípusnak alkalmazkodnia kell a megváltozó környezethez, az új technológiát alkalmazva új és bonyolultabb, fejlettebb szolgáltatásokat kell nyújtania. Az idő és tér korlátainak megszűnésével a könyvtárak mint fizikai helyek szerepe csökken, de növekszik információs szolgáltató és az információk közötti eligazító szerepük. Ezért a könyvtáraknak új koncepciókat, stratégiákat és terveket kell kidolgozniuk információs szolgáltatásaikra.

Legfőbb ideje, hogy ledöntsék a régóta fennálló gátakat a különféle könyvtártípusok között az információra orientált használók érdekében. Ennek Japánban is megmutatkoznak első jelei (pl. a közös katalógushálózatokban együttműködnek az önkormányzatok és az egyetemek könyvtárai, ugyanígy kooperációban nyújtják egyes helyeken a köz- és egyetemi könyvtárak a könyvtárközi kölcsönzési szolgáltatást).

/HOSONO, Kimio: Changes in university and public libraries in Japan. = IFLA Journal, 32. köt. 2. sz. 2006. p. 119–130./

(Papp István)

Kelet és Nyugat között: Oroszország távol-keleti könyvtárai

Az Orosz Föderáció távol-keleti régiója földrajzi és időjárási (klíma) szempontból egyaránt egyedülálló. A több mint 6 millió km²-en (Oroszország területének 36,5%-a) mindössze 7 millió ember él (Oroszország lakosságának 5%-a).

A térségben tíz nagy állami könyvtár működik:

- a *Szaha-Jakut Nemzeti Könyvtár*;
- két határterületi könyvtár: a *Távol-keleti Állami Tudományos Könyvtár* és a *Primorski Állami Közkönyvtár*;

- öt regionális könyvtár: az *Amurski*, a *Kamcsatka*, a *Magadani*, a *Szahalini* és a *Birobidzsani Regionális Tudományos Könyvtár*,
- két autonóm körzeti könyvtár: a *Korjaki* és a *Csukcs Körzeti Tudományos és Közkönyvtár*.

Ezenkívül viszonylag széles hálózatuk van a városi közkönyvtáraknak, valamint az oktatási és kutatóintézményeknek. Az *Orosz Tudományos Akadémia* hét kutatóközpontja működik a térségben, és további 153 kutatással-fejlesztéssel foglalkozó szervezet. Az elmúlt öt évben nőtt a posztgraduális képzésbe bevont intézetek száma, és az akadémiái, egyetemi kutatóintézetek létszáma is. A térségben jelentősen fejlődik az infokommunikációs infrastruktúra, elsősorban a legnagyobb egyetemi könyvtárakban. Mindenhol épülnek a saját gyűjtemények, és intenzíven használják a távoli elektronikus forrásokat is. Összességében azonban a térséget a könyvtárak egyenetlen eloszlása jellemzi, komoly különbségek vannak a könyvtárak számában, minőségében és érdekeltségében.

A Távol-keleti Állami Tudományos Könyvtár

A térség egyik legnagyobb könyvtárát a 19. század végén alapították. Állománya 3 millió egység, gyűjtőköre minden tématerületre, dokumentum- és hordozótípusra kiterjed. Az éves gyarapodás mintegy 100 ezer egység. A köteleispéldány-törvény értelmében letéti könyvraként működik, Távol-Keleten a hagyományos hordozókon megjelenő kiadványok legnagyobb tárháza.

Az *állománygyarapítás* a régió társadalmi igényeinek, gazdasági, demográfiai, nemzetiségi és kulturális sajátosságainak felel meg. Kiemelt helyen szerepel a régióban megjelent és a régióról szóló dokumentumok gyűjtése. A helytörténeti, kulturális, gazdasági vonatkozású egységek száma 100 ezer körül van, ebből 30 ezer a könyv. Ez a gyűjtemény nemcsak Oroszországban, hanem a világon is egyedülálló. A ritka könyvek és folyóiratok gyűjteményében mintegy 15 ezer egység van, közöttük 32 kézirat. A 15–20. századi könyvek között Nagy Péter cár idején kiadott mű is található.

A nemzetközi kapcsolatok bővülése fokozta a szomszéd országok kultúrájának jobb megismeréséhez, az ázsiai nyelvek elsajátításához szükséges könyvek iránti érdeklődést. Az igények teljesítéséhez bővült az idegen nyelvű részleg állománya, amely mintegy 70 ezer egységet tartalmaz, a

világ 60 nyelvén. Ide tartozik még egy nemzetközi információs központ, amely a korábban külön-külön működő amerikai, japán és német információs központokat egyesíti. A gyarapítás fontos forrása a nemzetközi kiadványcsere, a dokumentumokat elsősorban az USA-ból, Japánból, Kínából és Németországból kapják.

A könyvtár *katalógusrendszere* hagyományos és elektronikus formában áll az olvasók rendelkezésére. Az OPAC fejlesztése 1994-ben kezdődött, 1998 óta teljes egészében kereshető. A MARC-SQL rendszer egy orosz fejlesztő munkája. Az 500 ezer bibliográfiai leírást tartalmazó adatbázis az interneten is elérhető. A technológiai fejlődéssel való lépéstartás érdekében a *Habarovszki Határterületi Kormányzóság* 2005-ben külön rendelettel szabályozta a közös munkákhoz szükséges jogi és pénzügyi alapokat. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy lehetőség nyílt olyan OPAC szoftver beszerzésére és üzembe állítására, amely a távolkeleti régió könyvtárait összeköti Oroszország többi részével és a világgal.

Különös figyelmet fordítanak a helyi kiadású művek *bibliográfiai számbavételére*. A nyomtatott bibliográfiák mellett épül a Habarovszki határterületről szóló könyvek és cikkek adatbázisa is. Ezek a szolgáltatások a térség központi könyvtárainak együttműködésével működnek.

A Távol-keleti Állami Tudományos Könyvtár hosszú idő óta a legnagyobb regionális *könyvtárközi kölcsönző* központ. Egyedülálló gyűjteményeit az ország más régióiból is keresik. Évente mintegy 600 intézményt szolgálnak ki (ebből 32% közkönyvtár, 20% tudományos könyvtár). A könyvtár gyűjteményének könnyebb eléréséhez elektronikus dokumentumszolgáltató rendszert telepítettek.

Páratlan dokumentumainak megőrzése céljából a könyvtár bekapcsolódott a könyvtári gyűjtemények *megőrzésére* irányuló országos programba. Az *Oroszország kultúrája* szövetségi program keretében több évre tervezték a *Habarovszki Határterület könyvemlékei* projektet. Egyelőre egyedülálló fényképeket digitalizáltak. Elindult a *Távol-Kelet digitális könyvtára* projekt is. A legnépszerűbb folyóiratokat mikrofilmre vették. A 2005-ben megkezdett kulturális és történelmi emlékek megőrzése célprogram is tartalmaz a Habarovszki Határterület könyvtárait és levéltárait vonatkozó részt. Az intézeti adattárak (repository) országos rendszere a ritkán használt anyagok megőrzését és elérhetőségét szolgálja. Ebben a rendszerben is a

Távol-keleti Tudományos Könyvtár lesz az egyik tárolóhely.

A könyvtárnak évente kb. 45 ezer beiratkozott olvasójából mintegy 40%-nak van felsőfokú végzettsége. Az 1990-es évek eleje óta folyamatosan nő az egyetemi hallgatók száma. Az oktatást és a kutatást számos adatbázis, elektronikus kiadvány szolgálja. A könyvtárat 1996-ban kapcsolták az internethez, 1999-ben egy programtámogatásnak köszönhetően 12 férőhelyes internetes olvasótermet nyitottak.

A Távol-keleti Állami Tudományos Könyvtár *kutatóintézet*ként is működik a könyvtártudomány, a bibliográfia, a könyvtudomány és a kapcsolódó területeken. 2000-ben megkapta a megfelelő akkreditációt, amelyet 2004-ben megerősítettek. A könyvtárban működő Tudományos Tanács felelős a kutatási, tájékoztatói és publikálási tevékenység stratégiai kérdéseinek eldöntéséért. A kutatások a könyvtár saját céljain túl a Habarovszki Határterület és a Távol-Kelet könyvtárainak fejlesztését, valamint a bibliográfiai és helytörténeti munkát is támogatják. Többéves könyvtörténeti kutatások foglalkoztak a Kínában 1917–1949 között működő orosz könyvtudományi központokkal, az orosz emigránsok és Kínából hazatelepültek Ázsiában található könyvgyűjteményeivel stb.

A könyvtár a Habarovszki Határterületen *módszertani központ*ként és a Távol-Kelet szakkönyvtárainak *koordinációs központ*jaként is lát el feladatokat.

Információs intézményként a könyvtár támogatja az *oktatást* és a *tanulást*. Rendszeresen tartanak különböző regionális és több régiót érintő szakmai rendezvényeket, tudományos konferenciákat. A könyvtárra alapozva 2002-ben hozták létre a könyvtárosok folyamatos képzésével foglalkozó központot. 2004-ben a könyvtár megkapta az oktatási tevékenység folytatásához szükséges engedélyt. Hosszú évek óta folyik az együttműködés a *Habarovszki Állami Művészeti és Kulturális Intézet*tel (a könyvtárosiskola orosz megfelelőjével), a tárgyak egy részét a könyvtárban tanították. Képzőhelyként a könyvtárban számos tanfolyamot tartanak, a munkatársak gyakorlat- és témavezetőként felügyelik a hallgatók munkáját.

A *kiadói tevékenység* a kutatási és módszertani munkához tartozik. A kiadói és nyomdarészleget 1998-ban hozták létre. Az itt készülő kiadványok

között monográfiák, konferenciakiadványok, kurrens bibliográfiák egyaránt megtalálhatók. Itt adják ki a „Távol-keleti idők és események” (Far East Times and Events) c. kézikönyvet, 1998 óta a könyvtár „Bulletin”-jét, 2001-től pedig a „Library Orbit” c. módszertani sorozatot. 1999-től a könyvtár saját kiadványait teljes szövegű adatbázisban is tárolja.

*Kulturális és művelődési központ*ként a könyvtár különböző klubokat működtet; ilyenek az *Angol Klub*, *Nyílt Amerika*, *Mai Japán*, *Kertészek Egyeteme*. Tudósokkal, írókkal, közéleti személyiségekkel szerveznek találkozókat, sokszor több régiót érintően is. 2005-ben nagy kiállításon mutatták be a *Szaha Nemzeti Könyvtár* és a *Szaha Köztársaság Elnöki és Kormányzati Könyvtárának* ajándékait, mintegy ötszáz, jakut nyelven írt könyvet. A projekt célja a könyvtár nemzetiségi gyűjteményének bővítése volt, új könyvek beszerzése a határterület jakut lakosai számára.

Az *együttműködés* terén a könyvtár igyekszik különböző intézményekkel és szervezetekkel, magánszemélyekkel és tudósokkal üzleti kapcsolatokat létesíteni és fenntartani. Hosszú évek óta szoros kapcsolatok fűzik a *Habarovszki Helytörténeti Múzeum*hoz, a *Habarovszki Határterület Állami Levéltár*hoz, valamint az Orosz Föderáció nagy könyvtáraihoz, mint az *Oroszországi Állami Könyvtár*, *Oroszország Nemzeti Könyvtára*, az *Orosz Tudományos Akadémia Szibériai Részlegének Tudományos Könyvtára*. Partneri kapcsolatai vannak az *Orosz Könyvtári Egyesület*tel, és számos külföldi könyvtárral is. A könyvpiaci szereplők közül érdemes kiemelni a *Magángyűjtemény* és az *Amuron túli Bulletin* nevű kiadókkal folytatott együttműködést. A közös munka több kiadóval is kereskedelmi kapcsolatokká bővült, aminek eredményeként 2005-ben regionális könyvvásárt is tudtak rendezni. Itt 28 kiadó több mint ezer művét állították ki. A könyvtár kiadványaival rendszeresen részt vesz a vlagyivosztoki vásáron.

Oroszországban az egyik legnehezebb stratégiai feladat Szibéria és a Távol-Kelet fejlesztése. Ebben a munkában a könyvtáraknak fontos szerepet kell kapniuk.

/FILATKINA, Irina V.: Between East and West: libraries of the Russian Far East. = IFLA Journal, 32. köt. 2. sz. 2006. p. 147–152./

(Viszocsek Eszter)